

TÜRK KÜLTÜR TARİHİMİZDE HALICILIK, VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN ROLÜ

ve

İSTANBUL-SULTANAHMED HALI MÜZESİ

SADİ BAYRAM*

Atlı kültür medeniyetine sahip olan Türk milleti; bilindiği gibi Orta Asya bozkırlarında, Kore kıyılarından Viyana varoşlarına, Tataristan-Sibirya'dan Bağdad-Cezayir kıyılarına kadar uzanan büyük bir coğrafi alanda, yani üç kıtada at koşturan, yetiştirdikleri evcil hayvanları bu topraklarda otlatan, necip bir millettir.

Önceleri bozkırlarda, hayvancılıkla geçinen, milletimiz, hayvanların otlanmasını dikkate aldığımızda, yaşamak için sık sık yer değiştiriyorlardı. Dolayısıyla kısa sürede toplanılabilen, taşıma kolaylığı olan eşyalar kullanıyorlardı. Zemin ise, iklim gereği sabahları hafif ıslak olduğundan, ısı ve nemi hemen geçirmeyen, hariçten satın alınmayarak, kendinde olan malzemelerden üretilen eşyalar kullanılırdı.

İşte bunlardan biri, konumuz olan halıdır. Koyunların yünlerinden dokunan halı san'atımız, Türkistan'dan Anadolu'ya getirdiğimiz san'atlardan biridir. Halılar toplumlarımızın bir soy ağacı, mensup olduğumuz boyların simgelerini taşıyan önemli bir ev eşyamızdır.

Yerleşik medeniyete geçen milletimiz, bu san'atını unutmamış, genç kızlarımız, analarımız, bacılarımız ve ninelerimiz boş zamanlarını evde tezgâh başında değerlendirerek, duyu ve düşüncelerini, örf-âdetlerini, folklorunu halılara yansıtarak, birer san'at eserleri üretmişlerdir.

Necip milletimizin hayır-hasenat duygusu, Allah'ın rızasını kazanma arzu ve düşüncesi, Allah'ın evi hüviyetindeki mabedlerimizi güzelleştirme hazzı, insanların ibâdetlerini yaparken güzel bir çevrede bulunmaları duygusu, yani estetik felsefesi ile; mallarını kendi rıza ve istekleriyle cami ve mescidlere kazandırma hissiyle, camilerimize halı, kilim, rahle, Kur'an-ı Kerim, kitap, şamdan, kandil, levha, tesbih, hilye v.b. eserleri teberru etmişler-

* Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kültür ve Tescil Dairesi Başkanı.

dir. İşte bunlara biz Vakıf Kültürü çerçevesinde “Teberrükât Eşyaları” adı veriyoruz.

Bu eserler Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti'nin kuruluş tarihlerinden sonra 1846 yılında, İstanbul'daki Selâtin Camiler Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan dört kütük defterine kaydedilmiştir.

Taşrada bulunan eserler ise, imam-müezzin, ferraşlara zimmetlenmiş olup, görev değişikliklerinde, bunlar yeni gelen elemanlara zimmetleniyordu.

Batı ile münasebetlerimiz neticesi, eski eser fikrinin ortaya çıkması, Asarı Atika Müzesi kurulması, yeni müzelerin açılma teşebbüsleriyle, gözler, büyük bir hazinesi olan Evkaf'a dikilmiş, her müze açılışında, bu hazinenin malları gündeme gelerek yavaş yavaş soyulmuş, yurt dışında büyük paralar getirdiğinden, azınlıkların ve antikacıların teşvikiyle, hırsızların gözleri de camilere ve mukaddes mahallere dikilmiştir.

Aslında hiç bir müslüman, camiden, yani Allah'ın evinden, bir din büyüğünün türbesinden herhangi bir şey çalamaz. Zira, inancına aykırıdır. Yine inancımıza göre cami ve türbe malları satılamaz, geleneklerimize göre uğursuzluk yaratır.. Bu gibi yerlerden bir şey alınmaz, ancak verilir... “Veren el, alan elden üstündür”, hadisi hepimize rehberdir.

Yine tarihe bir göz atacak olursak, Akşehir-Seyyid Mahmud Hayrani Türbesi Sandukası, Bursa Yeşil Türbesi çinileri, İstanbul-Eyüp, Eyüp Sultan Türbesi çinileri maalesef çalınmıştır. Konya Beyhekim Camii çinili mihrabı komple sökülümüş, çalınarak sandıklanmış ve Almanya'ya Devlet Müzesi'ne götürülmüştür.

1913 yılında Evkâf Nazırı Hayri Efendi (eski Başbakanlarımızdan Suat Hayri Ürgüplü'nün babası) tarafından Süleymaniye Külliyesi'nde kurulan Evkâf-ı İslâmiye Müzesi, yine camilerimizden toplanan en nadide eserlerle kurulmuş; bir sene sonra da hırsızlar tarafından soyulduğu için Maarif Nezaretine devredilmiştir. İşte bugünkü Türk-İslam Eserleri Müzesi'nin ana çekirdeği. Şimdi teşhirde bulunan eserlerin %90'ı Vakıflar camiasından toplanmıştır.

Cumhuriyet'in kurulması ile çalışmalarına devam eden Vakıflar, Tekke ve Türbelerin kapatılmasıyla birlikte, burada bulunan eserlerin sayımının yapılmasını, tarihî eser olanların müzelerde toplanması için komisyonlar kurulmuş, komisyonlar listelerini üç kopya çıkarmış, ihtisas elemanları tarafından müzelik görülenler, müzelere nakledilmiştir.

Bakanlar Kurulu'nun 2.9.1925 tarihli toplantısına Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal başkanlık yapar ve Tekke ve Türbelerin kapatılmasına ait Kararname'nin 5. maddesi son cümlesi aynen şöyledir: “... alelumum türbelerden haiz-i kıymet olanların emri muhafaza ve idaresi Maarif Vekâletine aittir.”

Türbe, Tekke ve Zaviyelerdeki Eşya Hakkında Tahrirat:

Türbe, tekke ve zaviyelerdeki eşyanın tefrik ve tasnifi hususunda anlaşıl-makla bervechi âti hususat tavzih olunur.

1. Tarih ve sanat nokta-i nazarından haiz-i kıymet eşya ile birlikte etnog-rafiye müteallik eşyada müzelere konmak üzere tefrik olunacaktır. Her nevî, alat-ı musîkiye "ney, kudûm, saz, tel, vesaire, şiş, teber, keşkül, âsa, kürsü, rahle, tesbih, kantaşı, teslim taşları, kavuk, miğfer, arakiye, post, şamdan, kandil, Bektaşî nefeslerinden birkaç beyit veya resimleri ihtivâ eden levhalar, topuz, kılıç, kalkan gibi eşya ilâ tereddüt Etnografî Müzesi için tefrik oluna-bilirler.

2. Acemkârî ve Anadolu mamulâtından olan nebâtî boya ile telvin edilmiş eski kilim ve halılar ve bunların parçaları, Asâr-ı İslâmiye ve Banayii Nefise Müzesi (eski güzel Sanatlar Akademisi-Şimdiki Mimar Sinan Üniversitesi'nin çekirdeği) için mühimdir.

3. Darülfünun'un münasip teklifi üzerine, yakında tesis-i tasavvur edilen İnkılâp Müzesi'nde (Ankara Etnografya Müzesi) maziye karışan bektâşî, kâ-dirî, nakşibendî, ve mevlevî v.s. tarikatlerine ait olmak üzere bütün teferruatı ile tekke numunesi olacağından, eşyaların hüsnü suretle mahafazası ve iki adet dahili fotoğraflarının Vekâlete irsali icap eder.

4. Tekke ve türbelerde bulunan kitaplar İstanbul'da Komisyon ve Kütüp-haneler Müfettiş'i Umumisi'nin nezareti altında Süleymaniye'ye, Bursa'daki-ler Müze Kütüphanesi'ne, Kastamonu'dakiler Darulkurra'ya, Konya'dakiler Yusuf Ağa Kütüphanesi'ne toplanacak; diğer vilâyetlerdeki eserlerin ve ma-halli kütüphanelerde muhafazası temin olunacak ve müteferrik eserler doğ-ruca Ankara'daki Kütüphane-i Umumiye'ye gönderilecektir.

5. Tekke ve türbelerde bulunan kitapların iki nüsha olarak mufassal fih-risti vücuda getirilecek ve bir nüshası nihayet onbeş gün zarfında merkeze gönderilecektir.

6. Muhafazası icap eden diğer müzelik eşyanın müzesi olan vilâyetlerde müzelere-mektep müzeleri hariçte olmayan yerlerde-Maarif idaresinin ten-sip edeceği bir mahalle nakil ile muhafazasının temini matluptur.

7. Tekke ve türbeler hakkındaki talimatnâmenin altıncı maddesine tevfi-kan Komisyonu mahsus tarafından muhafazasına lüzum gösterilen türbele-riin esamisi ve bunlara bekçi tayin edilip edilmemesi ve ne miktar bekçiye ih-tiyaç olduğu hakkındaki malûmat azâmî sür'atle Vekâlete bildirilecektir.

2 Eylül 1341 Tarihli Heyet-i Vekile Kararının Suveri Tatbikiyesini Mubey-yin Talimattır.

5 Eylül 1341 tarihli Heyet-i Vekile Kararı mucibince seddedilmiş olan tek-ke ve zaviye ve türbelerle bunların eşyaları hakkında olunacak muamele ber-vechizir beyan olunur:

1. Maarif Vekâletinden de tebliğ edileceği üzere bu talimatın vurudundan merkezde Vilâyetce ve kazalarda kaymakamlıkça alâkadar memurinden (Teşkilât olan yerlerde Evkâf Müdürü veya Memuru veya Vekili de dahil) mürekkep bir komisyon teşkil olunacak ve bu komisyonlar evveleminde ister mâmur, ister harab olsun nekadar tekke ve zaviye ve türbe varsa vaziyetle, kapılarını mühürlemek suretiyle seddedeceklerdir.

.....

5. Seddedilmiş veya edilecek olan tekke ve zaviye ve türbelerin İstanbul'da Müessesat-ı Diniyye Müdiriyyetince, vilâyat-i sairede Evkâf idarelerinin malûm ve mukayyet olan veya indet tahkik anlaşılacak olan eşya ve teber-rûkâtından tekke ve zaviyelere ait kısmı ile türbelere ait olanlardan Maarif Müdür ve Memurlarınca mahallerinde ipkalarına lüzum gösterilmeyenleri tamamen memurini vakıfca tesellüm edilerek emin bir mahalle depo edilip iş'ar'ı ahara kadar muhafaza olunacaktır. İster mahallerinde hıfzedilmiş, ister bir yerde depo edilmek üzere kaldırılmış olsun, bilumum eşya için her tekke ve zaviyeye ait ayrı ayrı olmak üzere her halde üç nüsha zabıt varakası tanzim edilerek biri hükûmet-i mahalliye itâ, biri Müdüriyyet-i Umumiyye ırsal ve üçüncü nüshası da mahalli Evkâf İdaresi'nde hıfzolunacaktır. Bunlar arasında müzede teşhire değer olanlar bulunursa İstanbul'daki Evkâf Müzesi'ne gönderilecektir. Müzeye gönderilecek eşyanın hizalarına bu suretle meşruhatı lâzıme verilmelidir. Ve bunlar müzeye gönderilmelidir.

5. Cami ve mescid olarak bırakılacak mahallerde tekke ve zaviyelere ait eşya hakkında da dördüncü madde mucibince muamele olunacaktır.

6. Şeyhlerin ikâmetine mahsus hanelerde kaydı hayatla ikâmetlerine müsaade edildiğine göre bu gibi mahallere de müdahale edilmeyecek ve yalnız bu binalarda tekke ve zaviyeye ait eşya bulunduğu takdirde bunlar tesbit olunacak ve içlerinde müzede teşhire lâyık eşya varsa bunlarda müzeye gönderilecektir.

.....

30.11.1341 (1925) tarihinde kabul edilen 677 Sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddi Hakkındaki Kanundan sonra, söz konusu yerlerde bulunan taşınır kültür varlıklarının derhal sayımına girilmiş, o devirdeki Maarif Vekâleti ilgilileri veya mahallî müze teşkilatının personeli veya bulunacak uzmanlar yardımıyla sayımlar yapılarak iki nüsha halinde Valiliklere bildirilmesi emredilmiştir.

Muamelât**179129/3**..... **Valiliklere**

Tekke, Zaviye ve Türbeler kapanıldığı zaman buralardaki eşyanın hususî komisyonlarınca tarih ve sanat yönünden Müzelik olanları ayrılincaya kadar saklanmak üzere Evkaf depolarına kaldırılıp o vakitten beri çoğunun haliyle bırakıldığı anlaşılmaktadır. bu eşyanın uzun müddet Evkâf depolarında akıkonulması daimi kontrolü icap ettirdiği gibi ziyaa'da maruz bulunduğundan doğru olmayacağı cihetle hepsi vilâyet merkezine getirilerek teşkil edilecek bir komisyon tarafından incelenip Müzelik olanların Kültür Müdürlüğü'ne teslim edilmesi ve satılmalarında mahzur olmayanlarında Evkâf hesabına satılması hususunun temin buyrulmasını saygılarımla dilerim.

28.2.1936

2845 Sayılı Kanun uyarınca, Kadro harici olmaları dolayısıyla; Kapanan camilerin durumu ve eşyaları hakkındaki Muhasebe Müdürlüğü'nün 20.11.1935 tarih ve 172779/6 sayılı genelge ekinde bulunan talimatname ise aynen şöyledir:

2845 Sayılı Kanun Uyarınca Kapanan Cami ve Mescidler ve Bunların Eşyaları Hakkında Yapılacak Muameleye Dair Talimatnâmedir.

1. 2845 Sayılı Kanun mucibince kadro harici bırakılmalarına kapanmaması lâzım gelen cami ve mescidlerin, Umum Müdürlükçe tasdik edilen tasnif cetvellerinden çıkarılan isimlerini ve buldukları mevkilerine gösterir cetvel iliştilererek gönderilmiştir.

2. Bu cetvelde yazılı cami ve mescitlerin içlerinde bulunan eşyaları gayrimuntazam bir surette oraya-buraya dağıtılmak üzere Vilâyetlerde Evkaf Müdürlüklerinin ve kazalarda Evkaf Memurluklarının ve Evkaf Memuru olmayan mahallerde Müftülerin Başkanlığı altında Evkaf Kâtipleri ile mahallin en büyük mülkî amiri tarafından ayrılacak değerli iki zattan mürekkep olmak üzere bir komisyon teşkil olunacak ve bulundurulacaktır.

3. Bu komisyon cami, mescitlerde bulunan eşyaları ebadı, eşkali, rengi, ağırlığı, diğerlerinden kedilerini ayırt eden vasıfları gibi gereken malûmat şerh verilmek suretiyle kayıt ve tesbit olunarak yapılacak iki nüsha zabıt varakasından bir nüshası Evkaf idarelerinde alikonularak, diğer nüshası Umum Müdürlüğe gönderilecek ve her iki nüsha da her camiin kendi hademesine de imza ettirilecektir.

4. Bu eşyalar içinde kıymetli eserler varsa, bunlar da bir ehli vukufa tetkik ettirilerek emin bir mahalde muhafaza altına alınacak ve zabıt varakasında gösterilecektir.

5. Kıymetli eserlerden olmayan eşyalar evvelâ ihtiyacı olan kadro dahili

camilere tevzi ve taksim edilecek ve kalanı da satılarak parası müstağna anha Evkâf hasılatı gibi kadro dahilindeki cami ve mescitlerin ihtiyaçlarına sarf edilecektir.

Ancak bunlar evvelâ müfredatlı bir cetvel ile satılmaları vakıf için uygun olduğuna dair komisyonun bir mazbatasını gönderilmek suretiyle Umum Müdürlükten satışları için sorulacak ve bu suretle satıştan sonra bedelleri Vakıf Paralar Müdürlüğü'ne gönderilecek ve tahsilat miktarı bir cetvel ile buraya da bildirilecektir.

Bir de asıl zabıt varakalarındaki eşyalardan hangilerinin tevzi ve taksim edildiği ve hangilerinin satılmaları lazımgeldiği bildirilecektir.

6. Bu cami ve mescitlerden de ne suretle istifade edilebileceği düşünülerek içlerinde mahallî Kültür Müdürlüğü'nden sorularak kıymetli eserler varsa olduğu gibi bırakılacak ve fotoğrafı da çekilerek biri Evkâf Dairesi'nde kalacak ve diğer buraya gönderilecektir.

.....

9. Kapanan cami ve mescitlerin eşyaları tesbit edilirken kıymetli eserlerden olup-olmadıkları ve akar olarak kullanılmaları lâzım gelip-gelmeyeceği ve satılmaları lâzım gelenlerin tahminen ne miktar bedel getireceği hakkında da ayrıca bir cetvel yapılarak, yanlarına gereken izahat verildikten sonra Umum Müdürlüğe gönderilecektir. Ancak bu cetvel, kapanan cami ve mescitlerden ne suretle istifade kabil olacağı hakkında bir fikri kat'i vereceğinden tanzimine itina olunacaktır.

Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün 18.6.1938 tarih ve Muamelat Müdürlüğü'nün 14677/46 sayılı, cami mahfellerinde herhangi bir tasnife tabi olmadan depo edilmiş evrak ve kitaplar bulunduğu, bunların toz-toprak içinde bulduklarına dair, teşkilatına gönderdiği genelde ise şöyle denmektedir:

Cami mahfelleriyle, müstemilâtında ve vakfa ait diğer binalarda, vaktiyle hiç bir tasnife tabi tutulmaksızın gelişi güzel depo edilmiş, ve senelerden beri toz, toprak içinde kalmış bir takım kitap ve evrakın mevcut bulunduğu cari muhaberelerden anlaşılmıştır.

İçlerinde belki çok kıymetli olanları da bulunması muhtemel olan bu kitap ve evrakın toz-toprak içinde bırakılarak büsbütün mahvolmalarına meydan verilmesi doğru olmayacağından, bunların bir an evvel tasnifiyle mahiyetlerinin tesbiti ve ona göre gereğinin yapılması lâzımdır.

Bunun için Vilâyetiniz dahilindeki camilerde ve vakfa ait binalarda böyle depo edilmiş kitap ve evrak varsa, Vilâyet Makamına müracaatla, ihtisas sahibi olanlardan mürekkep bir komisyon teşkil ettirilerek, esaslı bir tasnif yapılması ve tanzim edilecek izahlı cetvellerinden bir adedinin buraya gönde-

rilmesi ve yoksa maumat verilmesi ehemmiyetle tamamen tebliğ olunur. 18.6.1938

Manisa'da Çeşengir, Göktaşlı, Naşancı, Velioğlu, Hüsreev Ağa camilerinden 6 seccade halı, 3 kilim çalınması olayından sonra Vakıflar Umum Müdürlüğü Muamelât Müdürlüğü'nün 5.7.1939 tarih ve 46402/60 sayılı genelgesi ise aynen şöyledir:

Manisa'nın Çeşengir, Göktaşlı, Nişancı, Velioğlu, Hüsrev Ağa Camilerinden muhtelif tarihlerde altı halı seccade ile üç kilimin çalındığı anlaşılmış ve Vakıflar idaresindeki camilerde eşyanın bir kısmının Teberrûkât Defterinde kayıtlı olmadığı cihetle çalınan eşyanın cins, eb'ad ve eşkâli hakkında zabıtaca yapılması gereken tahkikatı ve takibatı kolaylaştıracak malûmat verilmeyip, ancak Emniyet Dairesince alınan sıkı tedbirler ve gösterilen faaliyet sayesinde, hırsız çaldığı eşya ile birlikte yakalanmıştır.

Hadisenin, müezzinlerin ezan okumak üzere minareye çıktıkları sıralarda kapıların açık bırakılmasından ve kimsenin bulunmamasından vukua geldiği anlaşılmış ve alâkadaranın tecziyeleri hususu mahalline bildirilmiştir.

1. Camilerdeki bilûmum eşyanın hüsnü muhafazaları ve aksi halin mucib-i mes'uliyet bulunduğu göz önüne alınarak muntikanız dahilindeki camilerde mevcut eşya esaslı surette kayıt ve tesbit edilmemiş ise; cins, eb'ad, eşkal ve evsafı sairesi muntazam bir şekilde tesbit edilerek Teberrûkât Defterine geçirilip, numaralanması ve imzaları mukabilinde hademeye teslim edilmesi ve halk tarafından sonradan teberru edilen eşyanın da kendilerine müracaat vukuunda evveleminde hademeler tarafından idaremize malûmat verilerek aynı şekilde kayıtları yapıldıktan sonra camilere serilmesi.

2. Sirkatin namaz vaktinde ve müezzinlerin ezan okumak üzere minareye çıktıklarında ve camide kimsenin bulunmadığı sırada vukua geldiğine nazaran, imamların vaktinde vazifeleri başında bulunmadıkları anlaşılmaktadır.

Hademelerin sıkı murakabeye tâbî tutularak vazife başına vaktinde veya hiç gelmeyenler hakkında Hademe Nizamnâmesinin 29'uncu maddesi hükümlerinin sırasıyla tatbik edilmesi,

3. Teberrûkât eşyasının muhafazasından mes'ul olan Hayrat Hademesinin nakillerinde veya ölüm ve mezuniyeti daimeye sevk suretiyle yerlerine asaleten veya vekâleten diğerlerinin tayini halinde, eşyanın behemahal yenden tadat ve kendilerine imzaları mukabilinde teslim edilmesi gerektir.

Birinci maddenin ehemmiyetle takip ve intacıyla bir an evvel malûmat verilmesi ve 2. ve 3'üncü maddelerde yazılı hususların da kat'iyen ihmal edilmemesi lüzûmu ehemmiyetle ve tamimen tebliğ olunur. 5.7.1939.

Diğer taraftan da tarihî eserlerin başka maksatlarla kullanılmamasına ait Başkanlığın 10.4.1936 tarihi ve 6/1250 sayılı yazısı ise şöyledir:

Eski Sanat eserlerinin her türlü tahripten korunulması için gösterilen hassasiyete ve bunun için yapılan kat'î tebliğata rağmen evvelce cihet-i askeriyenin işgali altında iken tarihî ve mimari yüksek kıymeti haiz olmalarından dolayı tahliye ettirilmiş olan Diyarbakır'daki Hüsreviye ve Behramiye Camilerinin, buna en evvel mani olması icap eden Valilerin tensibiyle Ziraat Bankası'nca buğday anbarı ittihaz edildiği anlaşılmış ve derhal boşaltılmaları Vilâyete emir edilmiştir.

Hangi daireye ait olursa olsun Türk sanat ve medeniyetinin kıymetli belgeleri olmak itibarıyla memleketin malı ve muhafazaları herkesce millî bir vazife telâkki edilmesi lâzım olan bu gibi eserlere karşı gösterilecek ihmal ve lakaydıyı hiç bir sebep mazur gösteremez.

Bundan sonra tasnif harici dahi olsa Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün muvaffakati alınmadıkça, hiç bir cami, mescit ve vakfa ait diğer binaların ve alakadar en yüksek makamın muvaffakati munzam olmadıkça, vakıftan gayri idarelere ait eski eserlerin hiç bir sebep ve bahane ile işgaline veya hedmine meydan verilmemesini son defa olarak tamamen tebliğ ve talep ederim. 10.4.1936

Cumhuriyetimizin kurucusu, büyük önder Atatürk'ün ebediyete, intikali, Kültür Bakanlığı'nın Millî Eğitim Bakanlığına dönüşmesi, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması, neticelenmesi, harbe girmemize rağmen ekonomik sıkıntılar, ataist felsefenin egemen olması münasebetiyle millî kültür meselelerimiz maalesef rafa kaldırılmış, çok partili sistemin devreye girmesiyle birlikte, Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle millî kültürde bir canlanma olmuş, camilere kadro verilerek, camiler açılmış, halk da bu camilere teberrukat eşyalarını doldurmuştur.

Böylece; hayırsever bir millet olan ulusumuz, Allah rızasını kazanmak amacıyla, dokuduğu halıların veya evinde bulundurduğu halıların en güzellerini, kıymetlilerini, üzerine namaz kılınması için camilere teberru etmişler, camiler bu eserlerle dolup-taşmış, zamanla birkaç halı üstüste konmak mecburiyetinde kalmıştır.

İşte bu halıların bazı açık gözler tarafından, Allah evi mertebesindeki camilerden çalınmasını önlemek, kültürel mirasımızı korumak, halı sanatını yeni nesillere aktarmak, motiflerini inceleyerek kültür tarihimizi aydınlatmak, motiflerin dejenerasyonunu önlemek, sanat Tarihçilerin verdikleri rapor neticesi üçüncü kez toplanmaya başlamıştır.

Toplanan halılar "Teberrukât Eşya depoları"na konulmuştur. Bu satırların yazarının bildiği ilk depo, İstanbul-Sirkeci'de bulunan IV. Valık İş Hanı Bodrum Katıdır. Daha sonra iyileri İstanbul Yeni Cami Hünkâr Kasrı'na getirilmiştir.

Millî kültür değerlerine bağlı, Evkâf zihniyetinden Vakıflar şuûruna tekâmül eden, vakıflar camiasına altın bir devir açmayı başaran, yap-işlet-dev-

ret modelini 1967 yılında fiilen başlatan rahmet ve minnetle andığımız Feramuz Berkol'un 1964 yılında Genel Müdür olmasıyla, kültür konularına hız verilmiş, bu satırların yazarı Fahri Basın Müşavirliğini o dönemlerde yapmış, Sümer Halı'dan Belkıs Balpınar transfer edilerek İstanbul-Sultanahmed Camii Hünkâr Kasrı'nda Halı Müzesi'nin ilk nüvesi atılmış, Sanat Tarihçi Sabih Erken'in de gayretleriyle antik değere haiz yeni halılar taşradan da toplanmağa bağlanmış, 1973 yılı sonlarında Müze'nin broşürü dahi basılmış, ancak resmî açılış için kadro takviyesi beklenmiştir.

1974 yılı Sonbaharında iktidar değişmiş müze açılışı yapılmamış, o dönem İstanbul Baş Müdürü Rifat Tandoğan, eski broşürün kapağını değiştirerek, kendi imzası ile önsöz basmışsa da yine resmî açılış yapılmamış, resmî açılış 1979 yılı Nisan Ayında Devlet Bakanı rahmetli Enver Akova'ya nasip olmuştur. 1982 yılında ise, askerî dönemde, zamanın Genel Müdürü Em. Gen. Galip Yiğitgüden, Genel Müdür Yardımcısı fotoğraf sanatçısı Em. Gen. Alâeddin Gürtuna ve bu satırların yazarı ile Belkıs Balpınar'ın gayretleriyle Sultanahmed Camii güney bodrumunda bulunan Deve Hanı restore edilerek, Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi açılmıştır.

Sultanahmed Külliyesi Arastası'nın restorasyonundan sonra zemin suyu geri teperek Deve Hanı bölümüne sırayet etmiş, aşırı nem sebebiyle 1989 yılında Kilim Müzesi kapatılmak mecburiyetinde kalmıştır. Fatih Akdeniz Medreseleri restorasyonu tamamlandığında, bu tarihî mekanda geniş bir halı-kilim müzesi ile konservasyon merkezi kurulması düşünülmektedir. Konservasyon konusunda Amerikalı bir uzmanla işbirliği yapılmak istenmişse de, bu konuda Alman konservatörlerinin daha başarılı olduğu izlenimi Türk-İslam Eserleri Müzesi'nde alındığından, restorasyon tamamlandığında Alman konservatörlerle işbirliği yapılması düşünülmektedir.

Halı Müzesi ise faaliyetine devam etmekte olup, halen 62 eser teşhirde bulunmaktadır.

Hayvan figürlü halı en eski örneklerimizden biri olup, Divriği Ulu Camii'nden getirilen XVI. yüzyıl halıları. Uşak halıları, Saray Halıları en önemli eserlerimizdendir.

Vakıflar Sultanahmed Halı Müzesi'nin tanıtılmasını, bu yazımız çok uzadığından ikinci bir yazı yapmak niyetinde olduğumuzdan, fazla teferruata girmek istemiyoruz.

Halı Müzesi "Vakıflar Museum İstanbul-Carpets Teppiche" (1988) ile Kilim Müzesi" Vakıflar Museum İstanbul-Flatweaves Flachgewebe" (1982) katalogları, Almanya'da Uta Hülsey yayınevi tarafından Belkıs Balpınar ve Udo Hirsch imzası ile İngilizce-Almanca olarak yayınlanmıştır. Ayrıca bu katalogların Türkçe resimsiz eki, belli miktarda aynı kişiler tarafından bastırılması Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından mecbur edilmiş ve 1983 yılında basılmıştır.

10 Aralık 1987 tarihinde, V. Vakıf Haftası münasebetiyle: Devlet Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türkiye Kalkınma Vakfı, Sümerbank, Türk Halıcılık Vakfı işbirliği ile, Türk El Halıcılığının Sorunları ve Çözüm Yolları konulu bir seminer düzenlenerek, bildiriler 5 kuruluşun işbirliği ile 1988 yılında yayınlanmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bu konu ile alakası sona ermiş değildir. Cumhuriyetimizin Başkenti Ankara'ya bir halı müzesi kazandırılmasıyla ilgili çalışmalar devam etmekte olup, uygun bina aranmaktadır. Önceleri, bugün Beğendik Mağazasının bulunduğu mekân Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan talep edilmişse de, mağaza açılacağından talep olumlu görülmemiştir.

Halen Ankara Müftülüğü tarafından kiracı statüsü ile oturlan ve altında Ankara imaretinin bulunduğu bina (Eski Ankara Hukuk Mektebi binası-İller Bankası Genel Müdürlüğü yanında, Atatürk Bulvarı üzerinde) tahliye ettirmek istenmişse de, zamanın Devlet Bakanı Ekrem Ceyhun'un emir de vermesine rağmen, bina boşaltılamamıştır.

Evkâf Nezareti'nin Ankara'daki ilk Nazırlık binası, eski Anafartalar Polis Karakolu olan Taşcıoğlu İş Hanı, Hacıbayram Camii ile Augustus Mabedine giden yol üzerinde olması dolayısıyla, turistlerin daha kolay gezebilecekleri düşünülmüş, müze binası olarak iki defa talep edilmesine rağmen bina, maalesef tahliye ettirilememiştir.

Son üzerinde çalışılan bina, Roma Hamamı yanında, Çankırı Caddesi'ndeki Turist Oteli'ne tahliye davası açılmış olup, dava devam etmektedir.

Ankara Kalesi'nde bulunan Çengel Han, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nden 7044 Sayılı Kanuna göre 1997 yılı ortalarında devralınmışsa da, 300 milyar liradan fazla bir restorasyon ödeneğine ihtiyaç duyulacağından, burasının daha ziyade bir kültür evi olarak fonksiyone edilmesinin daha isabetli olacağı varsayımı düşünülmektedir.